

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 19 april 1932 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ansvar för kostnad för dikningsföretag å kronans utarrenderade jordbruksdomäner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 19 februari 1932 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 121, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga domänstyrelsen att, där så finnes skäligt, befria arrendator av kronan tillhörig jordbruksegendom från honom enligt arrendekontrakt eller eljest vid arrendets upphörande åvilande betalningsskyldighet för dikningsföretag.

Bestämmelser angående jordägares och arrendators inbördes rättigheter och skyldigheter ifråga om torrlägningsföretag, som angår den utarrenderade egendomen, finnas vad beträffar arrendeförhållanden i allmänhet för visst fall meddelade i 2 kap. 27 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Enligt dessa bestämmelser gäller, att, där jordägaren för dikning eller annan avledning av vatten fått vidkännas kostnad, men arrendatorn ej vill för den ökade avkomst och nytta, som för honom uppkommer, vidkännas skälig förhöjning i arrendeavgiften, det skall stå jordägaren öppet att frånträda arrendeavtalet. Jordägaren skall dock för åtnjutande av denna rätt uppsäga avtalet inom ett år från det torrlägningsföretaget fullbordas. Avvikande bestämmelser i angivna hänseenden kunna emellertid med bindande verkan träffas i arrendeavtalet.

Kronoarrendatorers rättigheter och skyldigheter vid torrlägningsföretag.

Beträffande arrendeupplåtelser av kronans jordbruksdomäner hava vissa från den allmänna arrendelagen avvikande bestämmelser i ämnet meddelats i särskilda författningar eller upptagits i domänstyrelsens arrendekontrakt för domänerna. De i fråga om kronans arrendeupplåtelser givna författningsbestämmelserna sträcka sig dessutom delvis utanför det område, som reglerats genom nyssnämnda stadgande i allmänna arrendelagen.

Arrendekontrakt rörande kronan tillhörig jordbruksegendom skall enligt mom. 21:o kungörelsen den 4 juni 1908 (nr 52) angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner innehålla ut-

trycklig bestämmelse därom att, om arrendator vill för det arrenderade området eller viss del därav i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning eller önskar anlägga ängsvattning, sådant endast må ske efter av sakkunnig person uppgjord plan, som av domänstyrelsen godkännes. För dylikt företag liksom för större odlings- eller täckdikningsarbeten, varav egendomen tillskyndas synnerlig fördel, men arrendator under sin arrendetid ej kan tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, må, enligt stadgande i samma moment, efter domänstyrelsens prövning gottgörelse tilläggas arrendator genom skälig minskning i ett eller flera års arrendeavgift.

Uppkommer fråga om en av kronan utarrenderad jordbruksegendoms deltagande i vattenavledningsföretag enligt stadgandena i vattenlagen, bliva arrendatorns rättigheter och skyldigheter gent emot jordägaren att bedöma enligt förordningen den 6 juli 1849 (nr 47 s. 1) om deltagande i vattenavledningsföretag för boställen och annan staten tillhörig jord. Enligt bestämmelserna i denna förordning skall det ankomma på arrendatorn, därest han det åstundar och domänstyrelsen därtill lämnar tillåtelse, att med övriga egendomsinnehavare deltaga i vattenavledningsföretaget med rätt för arrendatorn att under sin besittningstid åtnjuta den vinst för egendomen, som därigenom uppkommer; och skall i sådant fall ej mindre den omkostnad, arrendatorn härför får vidkännas, än även den ytterligare kostnad, som kan erfordras för den tillvunna eller i förbättrat skick försatta jordens odling och inhägnande samt för uppförande av de byggnader, vilka till den därå växande grödans insamlande äro av nöden, till gottgörande på vissa år fördelas. Antalet av år, varpå denna fördelning må ske, äger vederbörande synerätt, vid först inträffande laga syn, att utan avräkning å arrendatorns skyldigheter i avseende å egendomens lagliga byggnad och hävd i övrigt bestämma i förhållande till kostnaderna, jämförda med den förkovran, egendomen genom företaget vinner, dock att fördelningen ej i något fall må utsträckas längre än till högst tjugu år, räknat från den tid, då vattenavledningen blivit fullbordad. Avträder arrendatorn egendomen innan de sålunda bestämda åren tilländagått, skall han för de återstående av efterträdaren njuta ersättning, som upptages i likvid dem emellan vid av- och tillträdessynen. Vill arrendatorn icke för egendomen deltaga i vattenavledningsföretaget, har domänstyrelsen enligt stadgande i 1849 års förordning, som i detta hänseende undergått viss ändring genom kungörelse den 13 maj 1887 (nr 25 s. 1), att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t vill i varje fall särskilt pröva och förordna vad åtgärd i fråga om deltagande i företaget, som med iakttagande av det allmännas rätt och fördel må finnas böra äga rum.

Särskilda författningsbestämmelser saknas däremot beträffande kronoarrendatorernas rättigheter och skyldigheter i fråga om dikningsföretag enligt stadgandena i vattenlagen. Härutinnan hava i stället

intagits föreskrifter i domänstyrelsens arrendekontrakt för domänerna. Enligt dessa föreskrifter är arrendatorn skyldig att deltaga i dikningsföretag, varav egendomen vid tiden för utarrenderingen beröres eller som på grund av stadgandena i gällande vattenlag kunna under arrendetiden ifrågakomma för egendomen, utan rätt till gottgörelse av något slag från kronans sida.

Även beträffande invallningsföretag enligt stadgandena i vattenlagen saknas särskilda författningsbestämmelser. I detta avseende hava emellertid ej upptagits några föreskrifter i domänstyrelsens arrendekontrakt för domänerna. För dylikt företag har kronan att betala de för den utarrenderade egendomen utgående kostnaderna, och arrendatorn åligger i sådant fall att jämlikt bestämmelserna i allmänna arrendelagen för ökad avkomst och nytta av företaget vidkännas skälig förhöjning i arrendeavgiften.

Frågan om kronoarrendators ersättningsskyldighet för kostnader, föranledda av den utarrenderade egendomens deltagande i dikningsföretag, har vid 1930 års riksdag för ett särskilt fall varit föremål för behandling på grund av Kungl. Maj:ts till riksdagen avlåtna proposition nr 229 angående befrielse för K. J. Alm från viss betalningsskyldighet.

*Propositionen
nr 229 till
1930 års
riksdag.*

Då frågan om propositionens avlåtande till riksdagen föredrogs i statsrådet, anförde vederbörande departementschef, bland annat, att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida över huvud nu gällande kontraktsbestämmelser rörande det sätt, på vilket kostnaderna för avdikningsföretag skulle av arrendator gäldas, kunde i varje fall anses överensstämma med billighet, samt att en utredning i detta ämne syntes lämpligen böra komma till stånd. Med anledning härav erinrade riksdagen i sin skrivelse nr 178 i anledning av förenämnda proposition, att riksdagen i skrivelse den 29 maj 1928 (nr 264) anhållit om vidtagande av åtgärder i syfte att reglerna för upplåtelser under nyttjanderätt från kronans mark måtte i möjligaste mån anpassas efter den allmänna arrendelagens bestämmelser och syftemål. Det av departementschefen berörda spörsmålet syntes riksdagen äga samband med den av riksdagen sålunda begärda utredningen.

Av det vid nu förevarande proposition fogade statsrådsprotokollet inhämtas, att frågan om en allmän revidering av bestämmelserna angående kostnaderna för torrlägningsföretag, som beröra kronans utarrenderade egendomar, upptagits å programmet för den inom jordbruksdepartementet med anledning av riksdagens skrivelse nr 264/1928 igångsatta utredningen beträffande en del jordbruksdomänerna berörande spörsmål.

Kungl. Maj:ts förevarande framställning har föranletts av att de hittills tillämpade reglerna beträffande kronoarrendators deltagande i torrlägningsföretag, som angå den utarrenderade egendomen, icke anses hava varit i allo tillfredsställande. Detta har särskilt gällt de i do-

*Kungl. Maj:ts
förslag.*

mänstyrelsens kontrakt för domänerna intagna föreskrifterna, att arrendator skall vara skyldig att delta i dikningsföretag, som angå den utarrenderade egendomen, utan rätt till gottgörelse av något slag från kronans sida. För framtida arrendeupplåtelser har emellertid härutinnan genomförts en ändrad anordning genom domänstyrelsens beslut att i nya arrendekontrakt visserligen bibehålla skyldigheten för arrendatorn att delta i förekommande dikningsföretag men medgiva arrendatorn att för sina kostnader erhålla gottgörelse i den ordning, som är föreskriven ifråga om vattenavledningsföretag.

För tidigare gjorda arrendeupplåtelser kvarstå däremot olägenheterna av de gamla föreskrifterna om arrendators skyldighet att delta i dikningsföretag utan rätt till gottgörelse av något slag från kronans sida. Till dessa olägenheters undanröjande skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag domänstyrelsen bemyndigas att, där så finnes skäligt, vid arrendes upphörande medgiva arrendator av kronoegendom befrielse från honom kontraktsenligt eller eljest åvilande betalningsskyldighet för kostnader för dikningsföretag. En dylik befrielse innebär i stort sett endast, att betalningsskyldigheten för oguldna avdikningslåneannuiteter för dikningsföretag komma att, såsom nu äger rum vid vattenavledning och invallning, åläggas ny arrendeinnehavare respektive ny köpare.

Utskottet.

Även utskottet finner lämpligt, att domänstyrelsen erhåller ifrågavarande bemyndigande att, där så finnes skäligt, vid arrendes upphörande medgiva arrendator av kronoegendom befrielse från honom kontraktsenligt åvilande betalningsskyldighet för kostnader för dikningsföretag. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 19 april 1932.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 40.